

3645

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

МЕН МЕН

УДК 378.14+372+73+378.4+477+510

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ІМПРОВІЗАЦІЙНИХ УМІНЬ
У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

孟 夢

Київ – 2013

9515

НБ НПУ імені М. П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Одеса

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ДЕМИДОВА Марина Георгіївна,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, професор кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури;

кандидат педагогічних наук, доцент
МОІСЄЄВА Маргарита Аркадіївна,
Житомирський державний університет імені І. Франка, доцент кафедри музики і хореографії з методиками викладання.

Захист відбудеться 20 червня о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 19 травня 2013 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Модернізація педагогічної освіти зумовлена зростанням вимог до рівня мистецької підготовки майбутніх учителів, які відповідають критеріям якості освіти в єдиному міжнародному освітньому просторі. Реформування навчально-виховного процесу та підвищення його ефективності в музично-педагогічних закладах різних країн світу, зокрема України і Китаю вимагає розробки нових форм навчання, створення прогресивних технологій, що забезпечують формування в молоді таких якостей, як самодостатність, здатність до самореалізації, креативність, ініціативність та комунікативність. Враховуючи те, що професійні вимоги до сучасного вчителя музики як України, так і Китаю виходять за межі традиційних, важливим завданням мистецької освіти стає формування особистості вчителя, який володіє системою знань та вмінь, які забезпечують можливість відтворювання, перекладання, слухового копіювання з аудіоносіїв, підбору акомпанементу за слухом, комбінування різних музичних текстів, складання багатоголосся.

Таким чином, фахова підготовка сучасного вчителя музики передбачає зорієнтування різних видів музичної діяльності на формування творчої особистості фахівця, його обізнаності у сфері музичної імпровізації в класі концертмейстерства та ансамблевого музикування.

Методичні аспекти музично-імпровізаційного виконавства в Китаї складають неабиякий інтерес у викладачів та музикознавців. Це підтверджується проблематикою досліджень таких авторів як Ван Дін Фан, Шен Юен, Чжао Сяогіень, Гу Лі Цзянь, Ко Хе, Кон Хе. Програма підготовки вчителів мистецьких дисциплін Китаю пов'язана з багатовіковим розвитком культури і коріниться в світоглядній сфері цього народу. На наш погляд, поєднання китайських традиційних настанов з європейськими та вітчизняними методичними підходами (у тому числі й з питань формування музично-імпровізаційних умінь) можуть бути ефективними.

В історико-культурному контексті феномен імпровізації розглянутий у працях В. Коваленко, В. Конен, Ю. Лотмана, М. Сапонова. У низці видань з проблем музичного виховання імпровізаційне музикування висвітлено в руслі ключової проблеми музичного виховання (Л. Баренбойм, Г. Келлер, К. Орф). Відтак, у наукових дослідженнях представлено різноманітні підходи, концепції тлумачення імпровізації, а саме: як художнього феномену (Б. Брилін, Б. Греков, В. Конен, Г. Шостак), як творчого методу (Г. Волнер, А. Колосов, С. Феранд, С. Шпаковська, Лі Лін, Чжан Лупін, Чао Шень), як способу організації музичного матеріалу (Ю. Бойко, І. Бриль, В. Мацієвська, І. Мацієвський, В. Молотков, Ф. Челебієв), як одного з актуальних напрямів у галузі концертмейстерської підготовки майбутніх учителів (Г. Бошук, Е. Економова, Т. Карпенко, М. Моїсєєва, Д. Науказ) та ансамблевого музикування (К. Виноградов, В. Зеленін, Л. Повзун, І. Польська), як ключового принципу розвитку естрадного мистецтва. Дослідницький

феномен висвітлено у працях провідних науковців у галузі теорії і методики музично-педагогічної освіти (Е. Абдуллін, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова, а також Гуо Сяолі, Лю Цзюнь, Цзян Чинжон, Лін Хай, Лу Яувень, Н. Гузій, Н. Гуральник, О. Єременко, А. Козир, Л. Куненко та ін). Істотний внесок вітчизняні та зарубіжні вчені здійснили також у методику формування музично-імпровізаційних умінь на уроках музики у загальноосвітній школі та в установах дошкільної і додаткової освіти (П. Видрін, Б. Бекмухамедов, Б. Брилін, К. Делла Поєтра, М. Калугіна, Л. Мун, В. Нікітін, В. Усачова, І. Одинокова, Р. Макміллан. Пожвавлення інтересу вітчизняної музичної науки останніх років до проблем музичної імпровізації знайшло практичне втілення в дисертаційних дослідженнях у галузях педагогіки, музикознавства та музичного навчання (О. Беспалов, Т. Дмитрієва, Ю. Кінус, Г. Коваленко, Д. Лівшиць, В. Овчаров, О. Павленко, Г. Романенко, Н. Сродних, В. Усачова, Ю. Шмалько, В. Шулін). Попри безсумнівну важливість дисертаційних досліджень відзначимо, що практика сучасної вищої школи потребує більш ґрунтовного й вичерпного висвітлення проблеми розвитку музично-імпровізаційних умінь майбутнього вчителя музики, особливо з огляду на те, що саме в умовах підготовки до фахової діяльності означене питання не було розглянуто.

Аналіз наукових досліджень дав змогу виявити певні **суперечності між:**

- новими соціальними потребами в підготовці майбутніх учителів музики та недооцінюванням творчого процесу в сучасній системі вищої мистецької освіти;

- актуальністю формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики і традиційними репродуктивними позиціями у процесі фахової підготовки;

- об'єктивними вимогами практики до оптимізації музично-імпровізаційної діяльності студентів і недостатньою розробленістю методичного забезпечення зазначеного процесу.

- відсутністю інтеграції між методиками формування музично-імпровізаційних умінь в країнах Азії та Європи.

Вказані протиріччя, педагогічна значущість проблеми формування імпровізаційних умінь у студентів вищої школи, а також недостатній рівень дослідження окресленої проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження *«Формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики в Україні та Китаї»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно плану науково-дослідної роботи кафедри музичного мистецтва та хореографії інституту мистецтв Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і здійснене у межах проблеми *«Методологічні та методичні основи модернізації фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін»*.

Тема дисертації затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 25 вересня 2009 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Здійснити ретроспективний аналіз феномену імпровізації в музичному мистецтві.

2. Проаналізувати науково-методичні підходи до формування імпровізаційних умінь у процесі музично-імпровізаційної діяльності.

3. Розкрити сутність та розробити компонентну структуру музично-імпровізаційних умінь майбутніх учителів музики.

4. Обґрунтувати педагогічні умови та методи формування музично-імпровізаційних умінь на заняттях із концертмейстерського класу та ансамблевого музикування.

5. Визначити критерії і показники сформованості музично-імпровізаційних умінь студентів інститутів мистецтв.

6. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики.

Об'єкт дослідження – процес музично-виконавської підготовки студентів педагогічних ВНЗ.

Предмет дослідження – методика формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні праці з філософії та методології освіти (В. Бондар, І. Зязюн, Мен Цзі, Стонь Цзі та ін.); дослідження, що розглядають компаративний підхід у педагогічних дослідженнях (М.Лещенко, Г. Ніколаї, О. Реброва), принципи гуманістичної педагогіки у формуванні майбутніх учителів музичного мистецтва (Н. Боревська, С. Горбенко, Лі Яньхуей); психолого-педагогічні теорії креативності та творчого розвитку (Дж. Гілфорд, Н. Кузьміна, І. Лернер, А. Матюшкін, М. Снаткіна, Р. Стенберг, Е. Торренс); психолого-педагогічні концепції підготовки вчителя музики (Л. Коваль, А.Козир, Л.Куценко, М.Моїсєєва, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Танько, О. Щолокова, В. Шульгіна та ін.); основні положення психології імпровізаційної діяльності (О. Баташов, Д. Берендт, Н. Берштейн, Н. Коган, А. Маклігін, С. Мальцев, А. Маслоу, У Меньхуа, Е. Незнайкінський, С. Савшинський, Гоу Сяолі, Б. М. Рунін, Хе Хінь, Лю Цзінь та ін.).

Теоретико-методологічною основою дослідження також стали праці китайських учених, присвячені питанням формування творчих здібностей школярів (Лі Лінь, Го Явень), методичні рекомендації щодо складання акомпанементу на ударних інструментах (Чжан Лупінь, Чао Сяошень), варіювання пісенного репертуару (Чжан Чжінжонь, Ван Лі), традиційна

методика психологічної адаптації студентів у Китаї засобами самореалізації у процесі імпровізаційної діяльності (Го Явень, Чжао Сяошень), сучасні підходи в галузі хореографічного мистецтва Китаю, нормативні документи, що містять основні постулати стратегії розвитку вищої освіти в Україні та Китаї.

Достовірність результатів дослідження забезпечено теоретичною і методологічною обґрунтованістю його вихідних положень, застосуванням комплексу **методів** науково-педагогічного дослідження: теоретичних – аналіз і синтез, абстрагування й конкретизація, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення, класифікація, аналогія, моделювання, що були застосовані для визначення понятійного апарату дослідження та з метою розробки методичної моделі формування музично-імпровізаційних умінь; емпіричних – аналіз педагогічної документації та оцінка продуктів навчальної діяльності, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, педагогічне спостереження, опитування, бесіди, педагогічний експеримент; методи математичної статистики, що довели вірогідність результатів експериментальної перевірки розробленої методичної моделі формування музично-імпровізаційних умінь у студентів педагогічних університетів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що

уперше :

окреслено сутність і компонентну структуру музично-імпровізаційних умінь у контексті фахового навчання майбутніх учителів музики України і Китаю.

визначено критерії, показники і рівні сформованості музично-імпровізаційних умінь у контексті фахового навчання майбутнього вчителя музики України і Китаю;

розроблено принципи, методи та поетапну методику формування музично-імпровізаційних умінь майбутніх учителів музики;

уточнено змістову конкретику означеного феномену;

удосконалено методичне забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів музики;

подальшого розвитку набули проблеми втілення індивідуального підходу до навчання студентів у ВНЗ, питання залучення студентів до рефлексивного оцінювання музичної діяльності та до діалогічних взаємин у процесі музикування.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його матеріалів та висновків у розробці навчальних і методичних посібників, навчальних програм, методичних вказівок, рекомендацій з питань формування імпровізаційних умінь студентів вищих мистецько-педагогічних закладів освіти. Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні спецкурсу «Основи музично-імпровізаційних умінь», спрямованого на подолання труднощів, зумовлених процесом одночасного складання й відтворення музичного тексту на заняттях з концертмейстерського класу та ансамблевого музикування.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації і результати дисертаційного дослідження обговорювалися та отримали позитивну оцінку на *Міжнародній* практичній конференції молодих учених та студентів «Тенденції культурного розвитку народів світу та проблеми художньо-естетичного виховання молоді» (Одеса, 2010 р.), *Міжнародній* практичній конференції молодих учених та студентів «Художньо-естетичне виховання молоді в умовах сучасних інформаційних процесів і технологій» (Одеса, 2011 р.), *IV Міжнародній* науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2011 р.), *IV Міжнародній* науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2011 р.), *Всеукраїнській* науково-практичній конференції «Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога» (Євпаторія, 2012 р.), *Регіональному* науково-практичному семінарі молодих учених та студентів «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання» (Одеса, 2012 р.), *V Міжнародній* практичній конференції молодих учених «Запали свою зірку» (Таганрог, 2012 р.), *III Всеукраїнській* науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку української науки на початку третього тисячоліття» (Переяслав-Хмельницький, 2011 р.), на засіданнях і методичних семінарах кафедри музичного мистецтва та хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2009–2012 рр.).

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 3224 від 12 грудня 2012 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/2489 від 10.10.2012 р.), Одеської музичної академії (довідка № 1127 від 28.12.2012 р.), Ніжинського національного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 04 від 18 грудня 2012 р.).

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій; музикознавчим та психолого-педагогічним аспектами; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; пролонгованою дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розробленої поетапної методики; позитивними наслідками впровадження у навчально-виховний процес інститутів мистецтва й музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів розробленого навчально-методичного комплексу.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у 14 публікаціях автора, 5 з яких – у наукових фахових виданнях з педагогіки.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку

використаних джерел, що налічує 258 найменувань (з яких 23 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 289 сторінок, з них 198 основного тексту. У роботі вміщено 18 таблиць, 21 рисунок, що разом з додатками становить 42 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано завдання роботи, розкрито теоретико-методологічні засади та подано стисло характеристику використаних методів дослідження, висвітлено наукову новизну і практичну значущість дисертації, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У **першому** розділі *«Теоретичні засади дослідження музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва України і Китаю»* досліджено феномен імпровізації у проекції музики різних жанрів та стилів, проаналізовано та систематизовано теоретичні й методичні підходи формування імпровізаційних умінь у процесі музично-імпровізаційної діяльності.

На основі ретроспективного аналізу імпровізації в музичному мистецтві простежено еволюцію імпровізаційної музики, виявлено її витoki та форми прояву. Унаслідок вивчення та аналізу наукових досліджень Б. Неттл, В. Апел, В. Іванова, Р. Столяра, А. Глінки, Р. Бабасва, В. Мустафадзе з'ясовано, що джерела імпровізації у професійному мистецтві беруть витoki в народній творчості. Із усіх давніх музично-імпровізаційних культур учені апелюють до індійської класичної музики, азербайджанського мугаму та слов'янської народної пісні. Імпровізаційність в індійській класичній музиці та азербайджанському мугамі здійснюється за певними канонами і передбачає мелодійне та інтонаційне одnogолосне варіювання. Іншою за викладенням характеристик є імпровізація у слов'янській народній пісні. Музикознавці (А. Глінка, Е. Ліньова, П. Богатирьов) вказують на особливу манеру руху голосів, підголосків, що не вкладається в системи, передбачені класичною гармонією. Аналізуючи жанри китайської народнопісенної творчості й спираючись на методології, розроблені у працях Мао Дін, У Гоу Дун, Чжоу Цін Цін з'ясовано, що значна роль у китайській імпровізації належить супроводу, заснованому на опуклому ритмічному малюнку ударних інструментів.

У **першому розділі** категорію імпровізації розглянуто у межах двох видів творчої діяльності – композиції та інтерпретації. Так, інтерпретаційна імпровізаційність припускає використання виконавцем елементів звуковиразності (інтонація, агогічні прийоми, цезури, динаміка, звукові ефекти), які обумовлюють непередбачувані відступи від встановленого композитором задуму музичного твору. Найбільш яскраво в академічній

музиці (композиційне мистецтво) імпровізаційна характеристика проявляється в таких жанрах, як капричіо, транскрипція, експромт, фантазія. У всіх зазначених випадках імпровізаційність проявляється по-різному з огляду на специфіку музичної діяльності й відзначається: мірою імпровізаційної свободи; способом вираження свободи; рівнем спонтанності; прийомами імпровізування; механізмами виконавського втілення.

У розділі розглянуто процеси, на яких ґрунтуються механізми музичної імпровізації. Унаслідок опрацювання науково-педагогічної та музикознавчої літератури (Е. Феранд, С. Мальцев, Ю. Кінус, Л. Переверзєв, Б. Неттл, Г. Ріман, А. Нікітін, Л. Фезер, Ц. Когоутек, Д. Берендт, А. Баташев) виявлено основні теоретичні та методичні підходи формування музично-імпровізаційних умінь у процесі музично-імпровізаційної діяльності, проаналізовано класифікацію, види, склад, способи відтворення матеріалу та типи музичної імпровізації. Розглядаючи різні методи і підходи до створення музичної імпровізації виокремлено два основні – творчий і механічний, – які були покладені в основу подальших етапів нашого дослідження. Аналіз наукових джерел з історії імпровізації як художнього методу творчого виконавського процесу засвідчив наявність певних алгоритмів виконавських дій, які можуть бути засвоєні у процесі навчання на рівні репродуктивної творчості.

У **другому** розділі *«Методичні аспекти формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики»* розкрито сутність поняття «музично-імпровізаційні уміння», виявлено компонентну структуру імпровізаційних умінь, висвітлено педагогічні умови, обґрунтовано методику формування музично-імпровізаційних умінь у процесі концертмейстерської та ансамблевої підготовки. Узагальнення проаналізованого матеріалу дало змогу констатувати особливості розуміння музичної імпровізації китайськими виконавцями та музикознавцями. Так, у китайській культурі музична імпровізація проявляється частіше в самодіяльній творчості, де перевага надається ритмічному варіюванню супроводу або виконанню однієї мелодії на різних інструментах; терміном «імпровізація» позначається акустичний супровід специфічних музичних жанрів «Lenого» або «Audiiodiscover», що в перекладі означає «музика для замальовок природи». Водночас, китайські та вітчизняні вчені дотримуються спільних поглядів щодо осмислення імпровізації як виду діяльності, спрямованої на складання художнього твору в момент його виконання; про наявність витоків імпровізації в народній творчості; вплив процесу формування музично-імпровізаційних умінь на розвиток в особистості творчого мислення, ініціативності, здатності до самореалізації й комунікації.

Спираючись на досвід таких учених, як Р. Барта, О. Баташева, Н. Баширова, І. Беспалов, В. Бичкова, С. Брадченко, Л. Виготського, М. Волошинова, Б. Гаспарова, У. Еко, Ж. Женетт, С. Іконнікова, С. Істоміна, Ф. Карасва, Д. Качасва, І. Красильнікова, Н. Кузьміної, Ж. Леві-Стросса, Б. Левченко, Д. Лівшиця, А. Лосєва, С. Мальцева, М. Ріффартера, О. Ронена,

О. Степанчук, М. Фуко, Л. Чернець, В. Шуліна виділяємо п'ять блоків умінь, які, на наш погляд, безпосередньо пов'язані з сольною та ансамблевою виконавсько-імпровазіційною інструментальною діяльністю: *художньо-образний блок умінь*, що утворюються з двох підвидів умінь – відчуттєво-передобразних та загальнотворчих; *технологічний блок*, що включає низку технічних прийомів та теоретичних знань; *орієнтаційно-слуховий*, що визначає кореляційні відносини між попередньо чутиим і відтворюваним музичним текстом; *конструктивно-регулятивний* у контексті утримання тематичного матеріалу, його планування, кодування, коректування, оцінювання; *інтерпретаційно-діяльнісний*, що пов'язаний безпосередньо з відтворенням художнього замислу музичної імпровазіції. Нами розроблено *компонентну структуру* музично-імпровазіційних умінь, до якої уналежнюємо чотири компоненти: художньо-комунікативний, інформаційно-когнітивний, інверсійно-проектувальний, творчо-виконавський.

Художньо-комунікативний компонент імпровазіційних умінь реалізує різний рівень активності діалогічних художньо-образних зв'язків. *Інформаційно-когнітивний* компонент структури імпровазіційних умінь ґрунтується на технологічних вміннях теоретичного та технологічного характеру. *Інверсійно-проектувальний* компонент передбачає наявність у імпровазіатора двох блоків умінь (конструктивно-регулятивних та орієнтаційно-слухових); *творчо-виконавський* компонент об'єднує інтерпретаційно-діяльнісний блок умінь.

У другому розділі розроблено *педагогічні умови* та низку педагогічних ситуацій, що сприяють успішному формуванню музично-імпровазіційних умінь у студентів-музикантів педагогічних університетів. Визначено, що основними педагогічними умовами є: орієнтація на формування музично-мовних, стильових, жанрових компетенцій як засобу розширення антиципації та художньо-образної сфери особистості; цілеспрямоване поєднання технологічно-конструктивної та образно-перцептивної сфери у процесі музично-імпровазіційної діяльності; забезпечення у процесі занять психоемоційного комфорту, тобто відсутність стресових факторів на заняттях, створення атмосфери успішності й доброзичливості, стійкого емоційно-пізнавального ставлення до предмету. У якості педагогічної підмоги для реалізації запропонованих умов уведено поняття О. Рудницької – «*педагогічна ситуація*». Допоміжними педагогічними ситуаціями стосовно першої умови були: створення можливостей самостійної творчої діяльності, розширення можливостей оволодіння студентами системи антиципаційних навичок, забезпечення студентів музично-мовною, інструментально-виконавською, структурно-композиційною та загальностильовою компетенціями, розвиток специфічних видів слуху, забезпечення кореляційних зв'язків між слуховими уявленнями та технічними прийомами. Педагогічними ситуаціями, що сприяли успішній реалізації другої умови, стали: співвідношення почуттєвого імпульсу з певними звуковими кодовими елементами (звук, мотив, фраза, період, композиція); забезпечення

формотворчими і міжінтонаційними зв'язками у процесі відтворення музично-імпровізаційного тексту. Третя умова передбачала введення наступних педагогічних ситуацій: оволодіння базовими вміннями попередніх етапів навчання; створення і підтримка ресурсного стану студента-імпровізатора; усвідомлення повноти контролю над своїми діями у процесі художньо-імпровізаційної комунікації.

Змістовий аналіз визначених компонентів музично-імпровізаційних умінь дав змогу зробити висновок, що процес їх розвитку ґрунтується на *принципах* загально-педагогічних і принципах виконавської спрямованості. До *загальнопедагогічних принципів* було уналежено: принцип стимуляції й розвитку в студентів стану внутрішньої мотивації; принцип продуктивного та оптимального навчання; принцип спрямування процесу навчання на розвиток особистості студента із урахуванням його здібностей і можливостей; принцип полівекторного навчання; принцип взаємодії раціонального та емоційного компонентів у процесі імпровізаційної діяльності. *Принципи виконавської спрямованості*, що сприяли розвитку зазначених компонентів, виявлялись у принципах: автореферентності (самовідтворення), структурної схожості музичних утворень до емоційних процесів, діалогічних взаємин, «художньої відкритості».

Запропонована нами методика передбачала три **етапи** формування імпровізаційних умінь у студентів педагогічних університетів – пізнавально-когнітивний, орієнтаційно-компіляційний та інтерпретаційно-діяльнісний. *Пізнавально-когнітивний* етап пов'язаний із засвоєнням студентами певних умінь теоретичного і практичного характеру. *Орієнтаційно-компіляційний* етап ми пов'язуємо з формуванням умінь внутрішньої організації, що в окремих випадках здійснюються на підсвідомості (мотивація, слухо-моторна антиципація, інтуїція тощо). *Виконавсько-інтерпретаційний* етап зазначеної методики формування музично-імпровізаційних умінь спрямований на формування виконавських умінь невербального спілкування (музичну реакцію, вміння розподіляти увагу, діяти в непередбачуваній ситуації, контролювати свої дії в стані емоційного підйому).

Реалізація *першої умови* передбачала використання в навчальному процесі *педагогічних методів* (емоційного стимулювання художньо-освітньої діяльності, дослідницького, дивергентного репродуктивного) та *спеціальних методів* виконавської спрямованості (підбір за слухом, варіювання, комбінаторика та переінтонування). Успішність реалізації *другої умови* була зумовлена упровадженням у навчальний процес таких педагогічних методів: коректуючої рефлексії, респонсорної та ігрової взаємодії, а також низки спеціальних методів – анаграмування (стилізації, алюзії, ремінісценції, цитування), ідеомоторного усвідомлення, рухо-слухового і слухо-рухового контролю, копіювальної гри за слухом. Третій етап формування імпровізаційних умінь – інтерпретаційно-діяльнісний, що пов'язаний із безпосередньою реалізацією *третьої умови* передбачав реалізацію педагогічних методів (регуляції вольових зусиль та психологічної підтримки,

накопичення продуктів навчальної діяльності) та методів спеціально-виконавської спрямованості (риторичної диспозиції, слухового аналізу, симультанних уявлень, запам'ятовування зіграного). Проведена теоретико-пошукова робота дозволила визначити методичні засади ефективного формування музично-імпровізаційних умінь, які стали вихідними положеннями для створення методичної моделі формування дослідницького феномену. Відповідна модель на основі компетентісного підходу представлена на рис. 1.

У **третьому розділі** «*Діагностика сформованості музично-імпровізаційних умінь у студентів педагогічних університетів*» визначено та науково обґрунтовано критерії оцінювання рівнів сформованості музично-імпровізаційних умінь, наведено результати констатувального експерименту, викладено основний зміст та хід формувального експерименту, проаналізовано та узагальнено результати експериментальної роботи.

Основними *критеріями* формування музично-імпровізаційних умінь визначено: мотиваційно-творчий, пізнавально-когнітивний, перцептивно-рефлексивний, процесуально-виконавчий. Мотиваційно-емоційний критерій визначає рівень спрямованості студента на творчий аспект навчальної роботи, пов'язаної з внутрішнім ставленням студента до імпровізаційної діяльності. Цей критерій включає такі показники: рівень відчуженості або залученості у творчий процес; рівень активності або пасивності у ході виконання творчих завдань; рівень задоволеності або незадоволеності від процесу і результатів творчої діяльності. Пізнавально-когнітивний критерій спрямований на виявлення кількісного і якісного рівня знань і вмінь теоретичного і практичного рівнів, що сприяють успішному формуванню музично-імпровізаційних умінь. До пізнавально-когнітивного критерію ми уналежнюємо такі показники: ґрунтовність теоретичних знань і практичних умінь гармонізації мелодії, транспонування, техніки акордових замінів, досконалість навичок музичного цитування, транспонування та побудови модуляційних переходів; якість володіння системою графічної фіксації музичного матеріалу. Перцептивно-рефлексивний критерій передбачає визначення умінь, пов'язаних з реалізацією музично-слухових уявлень у музичній інтонації засобами емпатії, передбачення як динаміки розвитку музичного тексту, так і очікувань слухача або намірів учасників ансамблевого виконавства, коригування на основі рефлексії порушень у кодуванні музичної думки. Цей критерій характеризується такими показниками: якість інтонаційного втілення музично-слухових уявлень; рівень оволодіння антиципаційними умінями; міра музичної реакції. Творчо-виконавчий критерій насамперед визначає механізми відтворення звукоідеалу імпровізації і характеризується такими показниками: якість володіння респонсорними формами музикування; рівень розвиненості музично-виконавчої ініціативи; міра психоемоційного комфорту в ситуаціях непередбаченості або ресурсного стану.

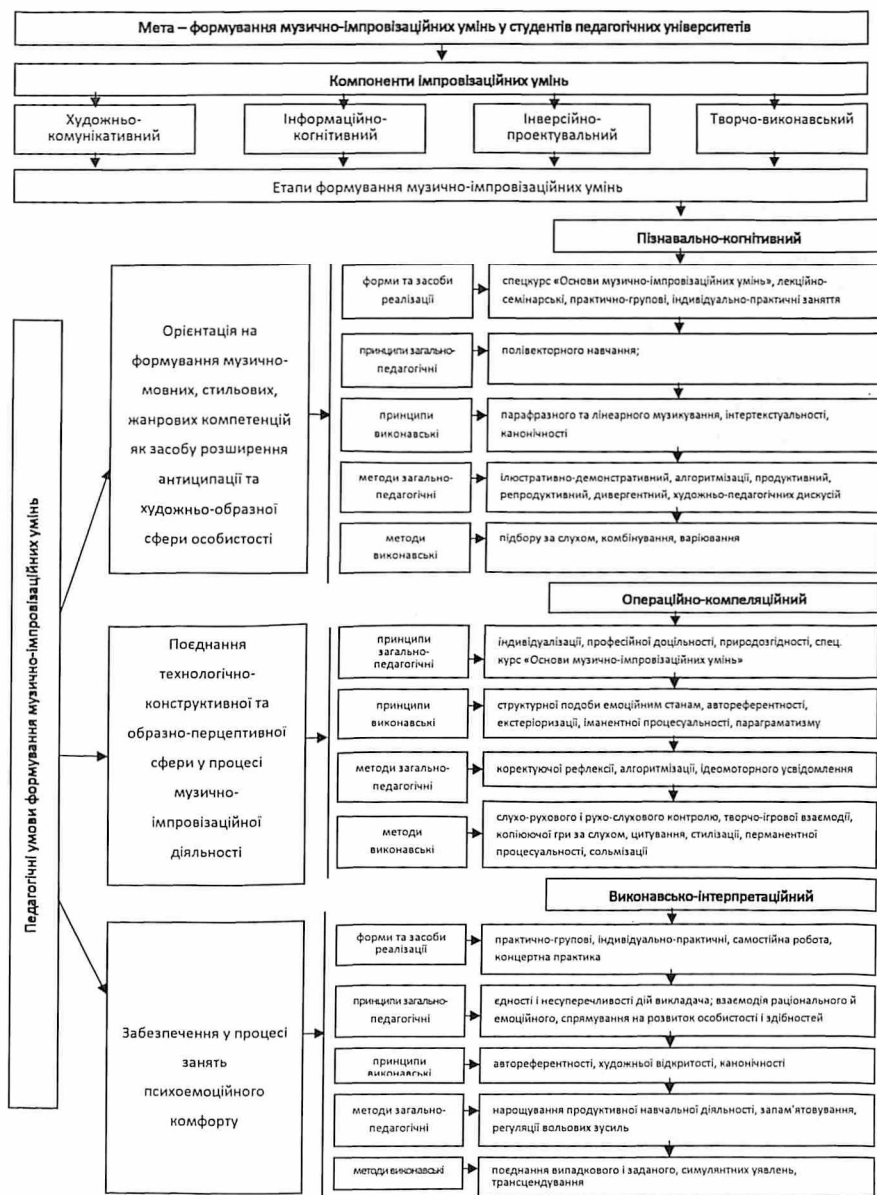

Рис. 1. Методична модель формування музично-імпровазаційних умінь у студентів педагогічних університетів

Під час констатувального дослідження узагальнено отримані результати, що уможливило виявлення трьох *рівнів* оцінювання навчальних досягнень студентів згідно з означеними критеріями та їхніми показниками, а також надання їм якісної характеристики: низький рівень (механічний), середній (творчий) та високий (концептуально-творчий).

Виходячи з мети та завдань дослідження, було розроблено технологію фортепіанного навчання, здатну забезпечити ефективність формування музично-імпровізаційних умінь студентів. В її основу покладено реалізацію визначених загально-педагогічних та виконавських принципів і оптимальних педагогічних умов, варіативне використання комплексу загально-дидактичних та спеціальних методів навчання, застосування різноманітних творчих завдань. До комплексної методики також додається робоча навчальна програма курсу «Основи музично-імпровізаційних умінь».

Практична перевірка запропонованої технології відбувалася під час проведення формувального експерименту за пізнавально-когнітивним, операційно-компіляційним та виконавсько-інтерпретаційним етапами. *Пізнавально-когнітивний етап* здійснювався з урахуванням педагогічної умови – орієнтації на формування музично-мовних, стильових, жанрових компетенцій як засобу розширення антиципації та художньо-образної сфери особистості. Успішність формування музично-інтерпретаційних умінь на першому етапі забезпечувалася двома групами методів: методами загально-педагогічного характеру (ілюстративно-демонстративний, дивергентний, продуктивний, репродуктивний, метод художньо-педагогічних дискусій та алгоритмізації) та методами інструментально-виконавської спрямованості (підбір за слухом, комбінування, варіювання).

Операційно-компіляційний етап реалізував педагогічну умову, що полягала в цілеспрямованому поєднанні технологічно-конструктивної та образно-перцептивної сфери у процесі створення музично-імпровізаційного твору. Другий етап передбачав використання двох видів методів: педагогічних (коректуючої рефлексії, творчо-ігрової взаємодії, алгоритмізації) та методів виконавсько-інструментальної спрямованості (ідеомоторного усвідомлення, слухо-рухового та рухо-слухового контролю, цитування, сольмізації, перманентної процесуальності, копіювальної гри за слухом).

Виконавсько-інтерпретаційний етап був спрямований на реалізацію умови – забезпечення у процесі занять психоемоційного комфорту, що передбачає: створення і підтримку ресурсного (потоківого) стану студента-імпровізатора; усвідомлення повноти контролю над своїми діями у процесі художньо-імпровізаційної комунікації. Забезпечення впровадження виділеної умови здійснювалося через використання педагогічних методів (нарощування продуктів навчальної діяльності, запам'ятовування, регуляції вольових зусиль) та методів вузької спеціалізації (поєднання випадкового і заданого трансцендування). Перевірка результативності проведеної дослідно-експериментальної роботи здійснювалася на основі порівняльного аналізу

рівнів сформованості музично-імпрровізаційних умінь у студентів контрольної та експериментальної груп. Так, після впровадження запропонованої поетапної методики розвитку означених умінь, високого рівня досягли 36,7% або 22 студента експериментальної та 20,0% (12 студентів) контрольної груп. Середній рівень було виявлено у 58,3% або 34 студентів експериментальної групи та 46,7%, що складає 28 студентів – контрольної. Низький рівень було спостережено у 8,3% (5 студентів) експериментальної та 33% (20 студентів) контрольної груп. Наслідком участі студентів експериментальної групи у формуальному експерименті стала позитивна динаміка перебігу процесів усвідомлення студентами специфіки музично-імпрровізаційної діяльності, прагнення до оволодіння різними способами створення імпрровізаційного тексту у процесі як сольного, так і ансамблевого музикування, творчої самореалізації під час музичного навчання. Отримані під час формуальної роботи результати дозволили зробити висновок про ефективність запровадженої методики формування у студентів музично-імпрровізаційних умінь. Обробка експериментальних даних методами математичної статистики підтвердила достовірність отриманих результатів. Отримані результати експериментальної роботи дозволили дійти висновку про ефективність запровадженої методики формування музично-імпрровізаційних умінь студентів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне вирішення проблеми формування музично-імпрровізаційних умінь у студентів педагогічних університетів, визначено сутність досліджуваного феномену, його зміст і компонентну структуру, а також розроблено і перевірено педагогічні умови, методику формування музично-імпрровізаційних умінь. На підставі аналізу результатів дослідження сформульовано такі висновки:

1. Унаслідок аналізу науково-методичної літератури виявлено, що джерела музичної імпрровізації сягають народної творчості, насамперед – культури Сходу та слов'янської народнопісенної творчості. Імпрровізація в академічній музиці представлена ранніми форми середньовічної вокальної культової музики, специфічними музичними жанрами класичної музики, акустичними імпрровізаціями в китайському мистецтві та модерністськими музичними течіями.

2. Враховуючи різні науково-методичні підходи до формування музично-імпрровізаційних умінь виділено основні з них, а саме: технологічний, процесуальний та імітаційний. Також виявлено два основні методи імпрровізаційного звукотворення (творчий та механічний), які передбачають різні підходи їх формування і вдосконалення.

3. Встановлено, що музично-імпрровізаційні вміння – це сукупність музично-виконавських дій та слухо-моторних операцій створення музичного

образу під час спонтанного виконання музики, які сформовані на основі реалізації творчого імпровізаційного потенціалу (або розвитку творчих здібностей) музиканта-імпровізатора та його індивідуальному досвіді технологічно-репродуктивної та музично-імпровізаційної діяльності. Шляхом дослідницького пошуку було з'ясовано, що музично-імпровізаційні вміння складаються з чотирьох компонентів: художньо-комунікативного, інформаційно-когнітивного, інверсійно-проектувального, творчо-виконавського. У дисертації виділено блоки вмінь, які пов'язані з сольною та ансамблевою виконавсько-імпровізаційною інструментальною діяльністю. До них віднесено художньо-образні, технологічні, орієнтаційно-слухові, конструктивно-регулятивні та інтерпретаційно-діяльнісні вміння.

4. На основі системного аналізу визначених блоків музично-імпровізаційних умінь у роботі виявлено основні педагогічні умови, а саме: орієнтація на формування музично-мовних, стильових, жанрових компетенцій; цілеспрямоване поєднання технологічно-конструктивної та образно-перцептивної сфери у процесі музично-імпровізаційної діяльності; забезпечення у процесі занять психоемоційного комфорту. Реалізація педагогічних умов передбачала введення таких педагогічних ситуацій: співвідношення почуттєвого імпульсу з певними звуковими кодовими елементами (звук, мотив, фраза, період, композиція); забезпечення формотворчими та міжінтонаційними зв'язками у процесі музикування, оволодіння базовими вміннями попередніх етапів навчання, створення і підтримка ресурсного стану студента, усвідомлення контролю над своїми діями у процесі художньо-імпровізаційної комунікації.

Реалізація умов забезпечується також послідовним використанням в навчальному процесі низки педагогічних та спеціальних методів. До педагогічних методів було віднесено: метод емоційного стимулювання, коректуючої рефлексії, респонсорної та ігрової взаємодії, регуляції вольових зусиль, психологічної підтримки, накопичення продуктів навчальної діяльності, дослідницького, дивергентного, репродуктивного методів. До методів спеціальної виконавської спрямованості віднесено метод риторичної диспозиції, слухового аналізу, симультанних уявлень, запам'ятовування зіграного, стилізації, алюзії, ремінісценції, цитування, ідеомоторного усвідомлення, рухо-слухового і слухо-рухового контролю, копіювальної гри за слухом.

5. На підставі наукового обґрунтування компонентної структури музично-імпровізаційних умінь визначено критерії та показники оцінювання їх сформованості. Критеріями було визначено: мотиваційно-творчий, пізнавально-когнітивний, перцептивно-рефлексивний, процесуально-виконавчий. Розроблений критеріальний апарат дозволив спроєктувати високий (концептуально-творчий), середній (творчий) та низький – (механічний) рівні сформованості музично-імпровізаційних умінь у студентів-музикантів педагогічних ВНЗ.

6. За результатами впровадження розробленої експериментальної методики формування музично-імпровізаційних умінь встановлено позитивні зрушення показників за кожним критерієм, що позначилося на загальному підвищенні рівня розвиненості досліджуваного феномену в студентів експериментальних груп. Це свідчить про ефективність запропонованої нами методики формування музично-імпровізаційних умінь у студентів інститутів мистецтв.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів формування музично-імпровізаційних умінь у студентів педагогічних університетів. Подальшого наукового висвітлення потребує питання формування музично-імпровізаційних умінь, зокрема в умовах педагогічної практики, а також проблема формування музично-імпровізаційних умінь в умовах самостійної фахової діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мен Мен. Діагностика сформованості музично-імпровізаційних умінь студентів педагогічних університетів / Мен Мен, М.Г. Демидова. // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2012. – № 11-12. – С. 143-150.
2. Мен Мен. Ансамблеве музикування як фактор розвиваючого навчання / Мен Мен // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2011. – № 9-10. – С. 123-127.
3. Мен Мен. Особенности и основные механизмы музыкальной импровизации / Мен Мен // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. – Київ, 2011. – Вип. 11 (16). – С. 34-37.
4. Мен Мен. Формирование интеллектуальной культуры будущих учителей музыкального искусства Украины и Китая средствами музыкально-импровизационной деятельности / Мен Мен // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал. – Суми, 2013. – № 1(27). – С. 434-441.
5. Мен Мен. Дослідно-експериментальна робота з формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва / Мен Мен // «Наукові записки» збірник наукових статей». – К.: НПУ імені Драгоманова, 2012. Вип. - CVII(157). – С. 117-124. Серія: Педагогічні та історичні науки.
6. Мен Мен. Музыкально-импровизационные умения в исполнительской практике студентов педагогических университетов / Мен Мен // V Международная научно-практическая конференция молодых учёных «Зажги свою звезду». – Москва, 2012. – С. 71-74.

7. Мен Мен. Основні принципи імпровізаційно-виконавської діяльності майбутніх учителів музики / Мен Мен // Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції «Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога». – Євпаторія, 2012. – С. 157-159.

8. Мен Мен. Методичні і теоретичні підходи розуміння сутності механізму музичної імпровізації / Мен Мен // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку української науки на початку третього тисячоліття» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – С. 90-91.

9. Мен Мен. Основные механизмы построения музыкальной импровизации / Мен Мен // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти». – Київ, 2011. – С. 43-45.

10. Мен Мен. Основные подходы трактования категории «ансамбль» в искусствоведении и в музыковедческих науках / Мен Мен // Матеріали міжнародної конференції молодих учених та студентів «Тенденції сучасного культурного розвитку народів світу та проблеми художньо-естетичного виховання молоді». – Одеса: Вид-во «Науковець», 2010. – С. 41-45.

11. Мен Мен. Структура музичного мислення вчителя музики / Мен Мен // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетенцій: зб. наукових праць. – Чернівці, 2010. – С. 262-264.

12. Мен Мен. Умови формування музично-імпровізаційних умінь у студентів музичних факультетів педагогічних вузів України і Китаю / Мен Мен // Матеріали регіонального науково-практичного семінару молодих учених та студентів «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання». – Одеса, 2012. – С. 70-72.

АНОТАЦІЇ

Мен Мен. Формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики в Україні та Китаї. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методики музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2013.

У дисертації досліджено проблему формування музично-імпровізаційних умінь майбутніх учителів музики на заняттях у класі концертмейстерства та ансамблевого музикування. Здійснено історико-теоретичний аналіз музично-педагогічних концепцій формування музично-імпровізаційних умінь, виявлено спільні та відмінні методичні підходи українських та китайських учених до формування досліджуваної категорії, розглянуто феномен імпровізації у проекції музики різних жанрів та стилів, проаналізовано та систематизовано теоретичні й методичні підходи до

формування імпровізаційних умінь у процесі музично-імпровізаційної діяльності, *виявлено механізми його створення* стосовно двох видів творчої діяльності – композиції та інтерпретації. Обґрунтовано змістове наповнення структурних компонентів музично-імпровізаційних умінь студентів, запропоновано комплексну діагностику рівнів їх сформованості.

На основі визначених методів та прийомів розроблено та експериментально перевірено поетапну методику формування музично-імпровізаційних умінь студентів у навчально-виховному процесі ВНЗ. У основу її поетапної реалізації покладено дотримання провідних напрямів роботи, урахування основних педагогічних принципів, забезпечення оптимальних педагогічних умов та варіативне використання комплексу методів навчання. Доведено важливість одержаних результатів для фахового удосконалення майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема його обізнаності у сфері музичної імпровізації в класі концертмейстерства та ансамблевого музикування.

Ключові слова: музично-педагогічна освіта, учитель музики, імпровізація, музично-імпровізаційні уміння, технологія формування музично-імпровізаційних умінь.

Мен Мен. Формирование импровизационных умений у будущих учителей музыки Украины и Китая. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2013.

В диссертации исследуется проблема формирования музыкально-импровизационных умений будущих учителей музыки на занятиях в классе концертмейстерства и ансамблевого музицирования. Осуществлен историко-теоретический анализ музыкально-педагогических концепций по формированию музыкально-импровизационных умений, выявлены общие и отличительные методические подходы украинских и китайских ученых к формированию исследовательской категории, рассмотрен феномен импровизации в проекции музыки разных жанров и стилей, проанализированы и систематизированы теоретические и методические подходы формирования звукоидеала в процессе музыкально-импровизационной деятельности, выявлены механизмы его создания в контексте двух видов творческой деятельности – композиции и интерпретации. Обосновано содержательное наполнение структурных компонентов музыкально-импровизационных умений студентов, предложена комплексная диагностика уровней их сформированности.

Музыкально-импровизационные умения мы толкуем как совокупность музыкально-исполнительских действий и слухо-моторных операций создания музыкального образа при спонтанном исполнении музыки без предварительной подготовки, сформированные на основе реализации

творческого импровизационного потенциала (или развития творческих способностей) музыканта-импровизатора и его индивидуального опыта технолого-репродуктивной и музыкально-импровизационной деятельности. Выделены пять блоков умений, которые непосредственно связаны с сольной и ансамблевой исполнительской инструментальной деятельностью, а именно: художественно-образный, технологический, ориентационно-слуховой, конструктивно-регулятивный и интерпретационно-деятельностный, связанный непосредственно с воспроизведением художественного замысла музыкальной импровизации. В диссертации импровизационные умения будущих учителей музыки рассмотрены в качестве системы, которая состоит из четырех компонентов – художественно-коммуникативного, информационно-когнитивного, инверсионно-проектировочного, творчески-исполнительского. В качества педагогического подспорья для введения предложенных условий в диссертации рассмотрены «педагогические ситуации». Вспомогательными педагогическими ситуациями относительно первого условия были: создание возможностей самостоятельной творческой деятельности, расширение возможностей овладения студентами системы антиципационных навыков, обеспечение студентов музыкально-речевой, инструментально-исполнительской, структурно-композиционной и общестилевой компетенциями. Педагогическими ситуациями, которые способствуют успешной реализации второго условия определены: соотношение чувственного импульса или перцептивного образа с определенными звуковыми кодовыми элементами (звук, мотив, фраза, период, композиция), обеспечение формообразующими (парадигматическими) и межintonационными (синтагматическими) связями в процессе воспроизведения музыкально-импровизационного текста. Третье условие предусматривало введение следующих педагогических ситуаций: овладение базовыми умениями предыдущих этапов обучения (художественно-образными, технологическими, ориентационно-слуховыми, конструктивно-регулятивными), создание и поддержка ресурсного состояния студента-импровизатора; осознание полноты контроля над своими действиями в процессе художественно-импровизационной коммуникации. На основе определенных методов и приемов разработана и экспериментально проверена методика формирования музыкально-импровизационных умений студентов в учебно-воспитательном процессе ВУЗа. В основу ее поэтапной реализации положено соблюдение ведущих направлений работы, учета основных педагогических принципов, обеспечения оптимальных педагогических условий и вариативное использование комплекса методов обучения. Доказана важность полученных результатов для профессионального совершенствования будущего учителя музыки, в частности его осведомленности в сфере музыкальной импровизации в классе концертмейстерства и ансамблевого музицирования.

Ключевые слова: музыкально-педагогическое образование, учитель музыки, импровизация, музыкально-импровизационные умения, технология формирования музыкально-импровизационных умений.

Meng Meng. Formation of musical and improvisation skills of future teachers of music in Ukraine and China. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences majoring in 13.00.02 – Theory and Methods of Musical Training /National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. – Kyiv, 2013.

Problem of formation of musical and improvisation skills of future teachers of music during lectures in Concertmaster and Ensemble Classes is investigated in the Thesis. Historical and theoretical analysis of musical and pedagogical conceptions regarding formation of musical and improvisation skills has been implemented, common and different methodological approaches of research category have been determined, phenomenon of improvisation in projection of music of different genres and styles has been considered. Content of structural components of musical and improvisation skills of students has been grounded, and complex diagnostics of level of its formation has been offered.

Method of formation of musical and improvisation skills of students in education process in higher education process in higher educational establishment has been developed and experimentally verified on the basis of the determined methods and approaches/

Compliance with the main directions of work, consideration of main pedagogical principles, provision of pedagogical conditions and application of complex methods of education have been taken as the basis. Importance of the obtained results for the speciality perfection of the future teacher of the musical art has been proved.

Key words: musical and pedagogical education, teacher of the musical art, improvisation, musical and improvisation skills, technology of formation of musical and improvisation skills.

Підписано до друку 17.05.2013 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 209
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

НБ НПУ

100121835

